บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ คณะผู้วิจัยจะกล่าวถึงแนวความคิดทางการเมืองต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับการวิจัยในครั้งนี้ โดยเริ่มจากทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตย จากนั้นจะเป็นการทบทวนทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกตั้งซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของการปกครองประเทศ และแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนซึ่งถือว่าเป็นประเด็นหลักในงานวิจัย พร้อมกับการประมวลรวบรวมผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบแนวความคิดสำหรับการวิจัย

1. ทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตย
2. ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเลือกตั้ง
3. แนวคิดที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งและระบบการเลือกตั้ง
4. นโยบายสาธารณะและความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเลือกตั้งกับนโยบายสาธารณะ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตย

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2537) กล่าวว่าเกษตรกรชาวนาชาวไร่ในภาคชนบทเป็นได้เพียง "ฐานเสียง" และเป็น "ผู้ตั้ง" รัฐบาล ขณะที่ชนชั้นกลางชาวเมืองเป็น "ฐานนโยบาย" และมักจะเป็น "ผู้ล้ม" รัฐบาล

ทฤษฎีสองนคราประชาธิปไตยเป็นบทสรุปจากงานวิจัยของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ โดยผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตถึงความแตกต่างของสองพฤติกรรมการเลือกตั้ง ระหว่างพฤติกรรมการเลือกตั้งของคนเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งของคนชนบทว่า เป็นเพราะเกษตรกรชาวนาชาวไร่ในภาคชนบทเป็นฐานเสียงและเป็นผู้ตั้งรัฐบาล โดยอาศัยคะแนนเสียงที่มีคะแนนมากกว่าคนเมือง (กล่าวคือจำนวนเสียงของประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งที่อยู่ในชนบทมีมากกว่าจำนวนเสียงของประชาชนที่มีสิทธิการเลือกตั้งที่อยู่ในเขตเมือง) ขณะที่ชนชั้นกลางเป็นฐานนโยบายและมักจะเป็นผู้ล้มรัฐบาลโดยการวิพากษ์วิจารณ์ และก่อกระแสกดดันประท้วงรัฐบาล ประกอบกับการโจมตีรัฐบาลของสื่อมวลชน เปรียบเสมือนสองนครที่ขัดแย้งกันอยู่ ประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งที่

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ เสนอเพื่อแก้ไขสองนครประชาธิปไตยคือ ทำอย่างไรให้ชนชั้นกลางไม่เพียงแต่ล้มรัฐบาลหากแต่สามารถล้มรัฐบาลได้ด้วย และทำอย่างไรให้ชาวไร่ ชาวนาไม่เพียงแต่ตั้งรัฐบาลแต่สามารถควบคุมและถอดถอนรัฐบาลได้เช่นกัน

สาเหตุที่ทำให้เกิดสองนครประชาธิปไตย

นักวิชาการมองว่าทัศนคติของคนเมืองกับคนชนบท-ต่างจังหวัดในเรื่องของการเมืองที่มองต่างกัน รวมทั้งในเรื่องของโครงสร้างการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียมกัน ดูได้จากการความเจริญที่เกิดขึ้นในเมืองใหญ่ มากกว่าชนบท-ต่างจังหวัดอย่างเห็นได้ชัด

ทัศนคติของคนเมืองใหญ่ มองว่าการเลือกรัฐบาลต้องดูที่นโยบาย ดูที่การพัฒนาระยะยาว มองในเรื่องของเศรษฐกิจของประเทศ ส่วนทัศนคติของคนชนบท-ต่างจังหวัดมองเรื่องของนโยบายที่จับต้องได้ เช่น นโยบายกองทุนหมู่บ้าน นโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรค ซึ่งนโยบายเหล่านี้เป็นนโยบายประชานิยมทั้งสิ้น

เกษียร เตชะพีระ (2549) มองว่าสองนครประชาธิปไตย คือ ไม่เป็นนครหรือชาติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียว ทั้งสองชาตินี้คือชนบทกับเมืองมีความไม่เสมอภาคกันทางเศรษฐกิจ สังคม อำนาจการเมือง มีการผันทรัพยากรชนบทมาพัฒนาเมือง สองนครประชาธิปไตยไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง เนื่องจากคนเมืองที่มีภาวะทางเศรษฐกิจที่ดี มีเสรีภาพ แต่ไม่เป็นประชาธิปไตย เพราะสามารถเอื้อมมือไปหยิบทรัพยากรจากชนบทมาใช้ได้อย่างสบาย กล่าวโดยสรุป คนเมืองที่มีฐานะดี มีทุนทรัพย์ที่สามารถไปลงทุนกับทรัพยากรที่อยู่ในชนบทได้อย่างสบาย เนื่องจากคนชนบทไม่สามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่ไปใช้ได้ เนื่องจากขาดแคลนทุนทรัพย์ในการลงทุนซึ่งใช้เงินเป็นจำนวนมาก เช่น การลงทุนทำเหมืองแร่ เป็นต้น

วิเชียร ตัณศิริคงคล (2551) ได้เสนอว่า

> "...การเมืองการเลือกตั้งของประชาชนในภาคอีสานโดยเฉพาะจังหวัดมหาสารคามได้เสนอมุมมองในมิติต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้งของประชาชนจากการพิจารณาถึงนโยบายพรรคการเมือง การเลือกตั้งของประชาชนโดยเลือกเฉพาะตัวบุคคล และการเลือกตั้งโดยระบบอุปถัมภ์ ในครั้งนี้การเลือกตั้งของประชาชนได้นิยมนโยบายพรรคการเมืองมากกว่าการเลือกตัวบุคคล ซึ่งในอดีตตัวบุคคลมีบทบาทสูงมากในการลงคะแนนเสียงของประชาชน และปรากฏการณ์ทางการเมืองของจังหวัดมหาสารคามได้มีมาก่อนหน้าการเลือกตั้ง เช่น มีการจัดตั้งองค์กรทางการเมืองเป็นทางการและที่ไม่เป็นทางการเมืองขึ้นมาก่อนแล้ว ดังนั้น ปรากฏการณ์ที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การให้เงินก่อนและไม่มีคืนหมาหอนเป็นการรักษาความลับซึ่งกันและกัน..."

เป็นที่น่าสังเกตว่าพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนเริ่มมีแนวโน้มที่เปลี่ยนไป โดยที่ประชาชนหันมาสนใจในเรื่องของนโยบายของแต่ละพรรคการเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกผู้สมัครหรือผู้แทนของตน นอกจากปัจจัยทางด้านนโยบายแล้วยังมีปัจจัยทางด้านอื่นๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเลือกตั้ง

ปัจจัยทางด้านสถาบัน

ปัจจัยทางสถาบันที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง ได้แก่ ระบบการเลือกตั้ง กฎหมายพรรคการเมือง โครงสร้างพรรคการเมืองซึ่งล้วนแล้วแต่มีผลต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ก็ได้มีการจัดการเลือกตั้งครั้งแรกขึ้นมาในวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 แม้จะถูกมองว่าเป็นการเลือกตั้งโดยอ้อม แต่วัตถุประสงค์ของการจัดการเลือกตั้งคือ เพื่อเป็นกลไกที่ทำให้ได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชนที่จะทำหน้าที่สนองตอบต่อความต้องการ และผลประโยชน์ของประชาชน การเลือกตั้งจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย

นับตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งแรกจนถึงครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2550 ในรอบ 70 กว่าปี ประเทศไทย มีการเลือกตั้งทั้งหมด 23 ครั้ง เฉลี่ยจะมีการเลือกตั้งทุก ๆ 3 ถึง 4 ปี และทุกครั้งจะมีการวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของคนไทยในแง่ลบอยู่เสมอ โดยกล่าวว่าประชาชนที่อยู่ในเขตชนบทนั้นเลือกคนมากกว่าเลือกพรรค หรือตัวนโยบายเนื่องจากคนชนบทนั้นจะมองที่ตัวบุคคล ดูที่ความสามารถของตัวผู้สมัคร (ว่าเลือกไปแล้วจะสามารถทำประโยชน์ให้กับพื้นที่ของตนได้มากแค่ไหน)

กฎหมายที่ว่าด้วยเรื่องพรรคการเมืองซึ่งในอดีตมีข้อห้ามมิให้พรรคการเมืองรับบริจาคเงินจากกลุ่มทุนหรือบุคคลใดก็ตาม จึงเป็นเหตุให้ผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งต้องใช้เงินของตัวเองในการหาเสียงซึ่งในอดีตผู้ที่ลงสมัครส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีอิทธิพล หรือเป็นผู้ที่มีฐานะร่ำรวยทั้งสิ้น และเมื่อมีการลงทุนแล้วจะต้องมีผลกำไรเกิดขึ้น จึงทำให้เกิดการคอรัปชั่นในหมู่นักการเมืองเกิดขึ้นเพื่อที่จะได้มีเงินไว้ใช้ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ซึ่งในการเลือกตั้งแต่ละครั้งจะมีการซื้อเสียงเกิดขึ้นจนกลายเป็นวงจรอุบาทว์ ที่ทำให้ประเทศชาติไม่เกิดการพัฒนา

ปัจจัยทางด้านพรรคการเมือง

ระบบพรรคการเมืองไทย (นิรุจน์ ขำนุรักษ์, 2542)

1. กลุ่มการเมืองเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในระบบการเมืองการปกครองของไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยมีการพัฒนาการสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในแต่ละยุคสมัย

2. ลักษณะโครงสร้างของกลุ่มการเมือง การเมืองในระบบพรรคการเมืองไทยมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ โครงสร้างกลุ่มการเมืองแบบกระแสความคิด โครงสร้างกลุ่มการเมืองแบบอุปถัมภ์ และโครงสร้างกลุ่มแบบองค์กร

3. สาเหตุสำคัญของการเกิดกลุ่มการเมืองมีดังนี้ คือ เกิดจากความขัดแย้งทางด้านแนวคิดหรือผลประโยชน์ในทางการเมือง เกิดจากพื้นฐานความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ระหว่างแกนนำและสมาชิก และเกิดจากพื้นฐานความสัมพันธ์ในเชิงพันธมิตร

4. ปัจจัยสำคัญของการก่อการเกิดการเมืองในระบบพรรคการเมืองในระบบการเมืองไทย สรุปได้ดังนี้ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความไม่เท่าเทียมกันในทางเศรษฐกิจของประชากรในประเทศไทย และผลประโยชน์ทางการเมือง ปัจจัยทางด้านการเมือง ได้แก่ ข้อจำกัดทางด้านกฎหมาย การขาดอุดมการณ์ทางการเมือง ความอ่อนแอของพรรคการเมือง และปัญหาการจัดการองค์กรของพรรคการเมือง

5. การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มการเมืองในระบบพรรคการเมืองไทยพบว่า ขึ้นอยู่กับรูปแบบของโครงสร้างกลุ่มการเมืองเป็นสำคัญ คือกลุ่มการเมืองที่มีโครงสร้างกลุ่มการเมืองแบบกระแสความคิดที่ความเปลี่ยนแปลงสูง ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อยุติของประเด็นถกเถียงหรือการตอบสนองผลประโยชน์ที่เกิดความขัดแย้ง กลุ่มการเมืองที่มีโครงสร้างกลุ่มการเมืองแบบอุปถัมภ์ จะขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์และผลประโยชน์ต่างตอบแทนระหว่างแกนนำและสมาชิกกลุ่มเป็นหลัก กลุ่มการเมืองที่มีโครงสร้างของกลุ่มแบบองค์กรจะมีความเข้มแข็งและมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปเป็นพรรคการเมืองได้

6. บทบาทสำคัญของกลุ่มการเมืองในระบบพรรคการเมืองไทยพบว่า ก่อให้เกิดผลกระทบทั้ง 2 ด้านคือ ผลกระทบทางด้านบวก ได้แก่ กลุ่มการเมืองจะทำหน้าที่คอยตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มต่าง ๆ ภายในพรรคการเมืองให้ปฏิบัติงานด้วยความรอบคอบและความบริสุทธิ์ยุติธรรมมากยิ่งขึ้น กลุ่มการเมืองอาจจะมีความคล่องตัวสูงกว่าพรรคการเมืองในการประสานผลประโยชน์แก่ประชาชน ส่วนผลกระทบทางด้านลบ ได้แก่ การเกิดค่านิยมที่ไม่ถูกต้องขึ้นในสังคมทั้งในด้านระบบอุปถัมภ์ การใช้อำนาจและการแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มหรือพวกพ้อง การอาศัยฐานอำนาจของกลุ่มการเมืองแสวงผลประโยชน์ร่วมกันอาจจะกระทบต่อการ

บริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลจากการจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองในระบบสัดส่วน ทำให้ขาดวินัยและเอกภาพในการดำเนินงานของพรรคการเมืองซึ่งจะก่อให้เกิดความล้มเหลวในการพัฒนาการเมือง รวมทั้งยังกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของรัฐ

ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม: ระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์ ตามแนวคิดของ Max Weber (อ้างใน จิติล คุ้มครอง, 2545) คือ ผู้มีฐานะสูง มีทรัพย์มากเป็นผู้อุปถัมภ์จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าหรือที่ยากจน ซึ่งถือว่าเป็นผู้อยู่ในความอุปถัมภ์ เพื่อต้องการได้รับการยอมรับ หรือเมื่อมีความจำเป็นที่จะเรียกใช้ก็ได้รับการสนองตอบรวมถึงความจงรักภักดีด้วย

โดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งเคยมีไพร่มีทาสมาก่อนทำให้สถานภาพของคนที่มีฐานะยากจนและด้อยโอกาสมักแสวงหาที่พึ่งจากผู้มีฐานะร่ำรวย ส่วนหนึ่งคือนักการเมืองที่สมัคร ส.ส. จะใช้วิธีการให้การอุปการะในด้านต่าง ๆ เช่น เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยหรือตายญาติก็จะไปขอความช่วยเหลือจากผู้ที่มีฐานะดีกว่าตน เมื่อได้รับการช่วยเหลือหรือที่เรียกว่าอยู่ในความอุปถัมภ์ก็จะไปลงคะแนนเสียงให้เป็นการตอบแทนบุญคุณที่ตนเคยได้รับการอุปถัมภ์มาก่อน

Eric R. Wolf (อ้างใน จิติล คุ้มครอง, 2545) ศึกษาความสำคัญในระบบอุปถัมภ์ได้พบว่าความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนซึ่งในสังคมที่สลับซับซ้อนนั้นเครือญาติและกลุ่มเพื่อนมีความสำคัญต่อบุคคลในการแสวงหาผลประโยชน์ต่าง ๆ และเป็นความสัมพันธ์ที่เสียดุล เพราะอีกฝ่ายมีสถานะที่สูงกว่าจึงทำให้อีกฝ่ายที่เสียดุลต้องทำตาม คือผู้อยู่ในความอุปถัมภ์ต้องตอบแทนไม่ว่าจะเป็นวัตถุหรือมิใช่ วัตถุ เช่น การแสดงความเคารพนับถือ การแจ้งข่าวสารหรือการหาเสียงสนับสนุนทางการเมืองให้ เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับอุปถัมภ์จะตกอยู่จุดหนึ่งระหว่างสองขั้ว คือ ขั้วของการมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมากระหว่างญาติและเพื่อนสนิท และขั้วของการมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจและที่เป็นไปตามข้อสัญญาระหว่างนายจ้าง แบบแผนข้างต้นนี้เป็นเพียงการเสนอรูปจำลองที่ใกล้เคียง และการเบี่ยงเบนของรูปจำลองนี้อาจกระทำได้ตามความเหมาะสม ตัวอย่างเช่น ชาวนาอาจจะมีความสัมพันธ์เชิงกลไกกับญาติห่าง ๆ ในขณะที่อาจมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้อุปถัมภ์ที่เคยร่วมโรงเรียนเดียวกัน หรือเป็นเพื่อนบ้านกัน เป็นต้น

ปัจจัยที่ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์ส่วนใหญ่ คือ

1. ปัจจัยในการดำรงชีวิตของชาวบ้านที่ขาดแคลนปัจจัย 4

2. ปัจจัยทางสังคม คือชาวบ้านจะต้องพึ่งพาผู้อุปถัมภ์ในการวิ่งเต้น ติดต่อในเรื่องของหน่วยงานราชการ การเข้ารับการรักษาพยาบาล เป็นต้น

3. ปัจจัยทางด้านอำนาจในการแก้ไขปัญหาของตัวเองในท้องถิ่น กล่าวคือ ชาวบ้านไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาในเรื่องการขาดไฟฟ้า น้ำประปา ถนน ศาลาวัด ราคาพืชผลทางการเกษตรที่จะต้องพึ่งพาผู้อุปถัมภ์หรือคนกลางติดต่อกับทางราชการหรือพรรคการเมืองเพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหา

ลักษณะการพึ่งพาของชาวบ้านที่มีต่อผู้อุปถัมภ์จึงมีหลายลักษณะ คือ

1. เป็นแบบหลายมิติ ตั้งแต่การกู้ยืมเงินทอง ให้เป็นผู้ใหญ่งานแต่งงาน งานศพ ขอยืมรถไถนาใช้ในไร่ (โดยจ่ายค่าตอบแทนเป็นแรงงานภายหลัง) พึ่งพาเอาพืชผลไปขายยังตลาด ฯลฯ

2. มีลักษณะทั้งชีวิต คือ ต้องพึ่งพาทุกโอกาสตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย และทั้งครอบครัวด้วยเหตุนี้เมื่อผู้อุปถัมภ์ที่ทำตัวเป็นหัวคะแนน ชาวบ้านซึ่งไม่มีทางเลือกก็จำเป็นต้องขายเสียงให้ ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะเห็นแก่เงินในช่วงเลือกตั้งเท่านั้น แต่ชาวบ้านได้คิดแล้วว่าตนเองต้องพึ่งพาระบบอุปถัมภ์ในเรื่องอื่น ๆ อีกมากในอนาคต

รูปแบบของระบบอุปถัมภ์ในการเลือกตั้ง

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ (2538) ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของผู้สมัคร แต่ละคนจะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่การรณรงค์หาเสียงก็อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้สมัครกับญาติมิตรเพราะถ้าหากผู้สมัครคนใดมีญาติหรือสามารถผูกญาติกับบุคคลต่าง ๆ ได้มากก็จะทำ ให้โอกาสในการชนะเลือกตั้งย่อมมีมาก โดยอาจจะไม่ต้องใช้เงินให้สิ้นเปลืองเหมือนผู้สมัครคนอื่น ในสภาพความเป็นจริงของสังคมไทยการลงคะแนนเสียงให้ญาติถือเป็นการช่วยญาติ ทำให้ญาติเป็นใหญ่เป็นโตจะได้พึ่งพาอาศัยได้ในภายหลัง เป็นการอุปถัมภ์ที่อิงระบบความสัมพันธ์เครือญาติ (Kinship Relation System) ซึ่งมีเป้าหมายการหาเสียงที่เน้นกลุ่มญาติ บุคคลที่รู้จักคุ้นเคย คะแนนเสียงที่ผู้สมัครหวังจะได้เป็นส่วนใหญ่ คือ คะแนนเสียงคนที่อยู่ในชนบทห่างไกลตัวเมือง มีฐานะทางเศรษฐกิจและการศึกษาต่ำโดยจัดตั้งระบบหัวคะแนนที่เป็นความสัมพันธ์แบบเครือญาติ

พิชาย รัตนดิรก ณ ภูเก็ต (2533) ได้สรุปความสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์ที่ดำรงอยู่ในชนบท มี 3 รูปแบบ คือ

> "...1. **เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้นำชุมชนในตำแหน่งกับลูกบ้าน เนื้อหาความสัมพันธ์แบบนี้คือ กลุ่มผู้นำเป็นลูกพี่ที่จะดึงเอาผลประโยชน์จากภายนอกมาแบ่งปันกลุ่มตน โดยแลกเปลี่ยนกับความจงรักภักดีและการรับใช้ของลูกน้อง ส่วนชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ได้อยู่ภายในกลุ่มจะได้รับประโยชน์น้อยหรืออาจจะไม่ได้รับเลย**

2. เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างนายทุนเจ้าของที่ดินกับชาวนาในอัตราที่ถูกความสัมพันธ์ให้เห็นลักษณะการขูดรีดทางชนชั้นอย่างชัดเชนบ้านที่ยากจนเนื้อหาคือ นายทุนในฐานะลูกพี่จะให้เช่าที่นา ให้กู้เงิน หรือว่าจ้างงาน ส่วนลูกน้องจะให้ความจงรักภักดีหรือสนับสนุนเมื่อ เกิดกรณีพิพาทและเสียค่าเช่าที่ในอัตราดอกเบี้ยและรับจ้างงาน

3. เป็นความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างข้าราชการ นักการเมืองและนายทุนภายนอกกับกลุ่มชนชั้นผู้นำภายในหมู่บ้าน โดยผู้มาจากภายนอกเป็นผู้อุปถัมภ์ให้ผลประโยชน์หรือสนับสนุนเรื่องการเงินและให้ความช่วยเหลือเมื่อมีความเดือดร้อน ส่วนชนชั้นนำในชุมชนก็จะให้การสนับสนุนในผลงาน รับนโยบายมาปฏิบัติ เป็นหัวคะแนนให้ หรือเป็นตัวแทนผลประโยชน์..."

ดังนั้นลักษณะความสัมพันธ์ทั้ง 3 รูปแบบนี้จึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และมีปฏิสัมพันธ์กันอยู่ กลุ่มอุปถัมภ์ในแต่ละกลุ่มในหมู่บ้านอาจช่วงชิงการนำและผลประโยชน์ที่มีอยู่ภายในมาจากภายนอกชุมชน ชนชั้นนำของหมู่บ้านซึ่งเป็นลูกพี่ของแต่ละกลุ่มอาจจะประสานผลประโยชน์กันเอง โดยไม่คำนึงถึงลูกน้องก็ได้และชนชั้นนำในหมู่บ้านอาจมีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และหมุนเวียนการดำรงตำแหน่งในหมู่บ้าน โดยมีแต่ละกลุ่มรวมตัวกันเป็นฝักฝ่ายเพื่อจะช่วงชิงทรัพยากรหรือตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งนอกจากมีกลุ่มอุปถัมภ์แล้วอาจเป็นไปได้ว่าภายในหมู่บ้านก็มีกลุ่มอิสระซึ่งมีฐานะเศรษฐกิจพึ่งตนเองได้เช่นกัน

กลุ่มอุปถัมภ์มีลักษณะโครงสร้างทางองค์กรที่ดีพอสมควร เกิดจากการมีพื้นฐานการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างแกนนำและสมาชิก ความเปลี่ยนแปลงจะขึ้นอยู่กับระดับความสัมพันธ์และผลประโยชน์ต่างตอบแทนที่แต่ละฝ่ายได้รับ กลุ่มมีบทบาทในการต่อรองผลประโยชน์สูงซึ่งจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมการเลือกตั้ง

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2522) ได้ชี้ให้เห็นถึงหลักการกำหนดที่พิจารณาลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนดังนี้

"...1. สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง พบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงที่มีความรู้ความสนใจทางการเมืองน้อยจะตัดสินใจลงคะแนนเสียงโดยไม่อิงกับทัศนคติที่มีต่อประเด็นนโยบายทางการเมือง ปัจจัยด้านการชักจูงการระดมและอามิสสินจ้างจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกลงคะแนนเสียงของคนกลุ่มนี้ โดยธรรมชาติความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นของประชาชนทั่ว ๆ ไปมี 2 ประการใหญ่ ๆ คือ

1.1 ความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นที่ตอบสนองทางด้านกายภาพ (Physiological Needs) เป็นความจำเป็นที่ขาดมิได้ที่ตอบสนองทางร่ายกาย ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า "ปัจจัยสี่" คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ซึ่งพอเพียงต่อการยังชีพตามอัตภาพ

1.2 ความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นทางด้านจิตภาพ (Psychological Needs) เป็นความจำเป็นที่สนองตอบทางด้านจิตใจ อารมณ์และความรู้สึก เช่น ความรัก ความผูกพันความเชื่อถือ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การมีเพื่อนฝูง การยอมรับซึ่งกันและกัน เกียรติยศชื่อเสียง และคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นต้น

2. ความรู้สึกทางการเมือง กับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง พบว่าผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเกือบครึ่งหนึ่งใช้เกณฑ์ในการเลือกโดยคำนึงถึงตัวผู้สมัคร ส่วนที่เหลืออย่างละครึ่งคละกันไประหว่างผู้สมัครกับพรรคการเมือง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแบบแผนพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงที่เห็นได้ชัดแจ้งได้แก่ อาชีพ การศึกษา และรายได้ ส่วนที่อยู่อาศัยและเพศนั้นมีอิทธิพลที่ชัดแจ้งในบางกรณี ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำมักจะตัดสินใจเลือกในวันเลือกตั้ง ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงมักจะตัดสินใจไว้ก่อนวันเลือกตั้ง และไม่เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจนั้นโดยง่าย

3. สภาพแวดล้อมของช่วงเวลากับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง พบว่า ผู้ลงคะแนนเสียงประมาณหนึ่งในสี่เลือกผู้สมัครโดยคำนึงถึงความนิยมพรรคการเมืองเป็นเกณฑ์สำคัญ ส่วนอีกสามในสี่นั้นเป็นอิทธิพลร่วมของคุณสมบัติเฉพาะตัวในด้านต่าง ๆ ของผู้สมัคร เช่น การเป็นคนท้องถิ่นมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือท้องถิ่นได้ มีความรู้ความสามารถ แจกข้าวของเงินทอง และหาเสียงที่ประทับใจ เป็นต้น ผู้นำท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการชี้นำผู้ลงคะแนนเสียงที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำจากมากไปน้อย ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง และครู ตามลำดับ (กรมการปกครอง, 2532) พบว่า ประชาชนยังสนใจที่จะเลือกตัวบุคคลมากกว่าพรรคการเมืองโดยเลือกตัวบุคคลร้อยละ 51.7 เลือกตัวบุคคลและพรรคการเมืองประกอบกันร้อยละ 20.2 และเลือกพรรคการเมืองเพียงร้อยละ 26.9..."

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2527) พบว่าคนไทยไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยความสำนึกว่าเป็นหน้าที่มากกว่าเพื่อแสดงออกซึ่งความต้องการเปลี่ยนรัฐบาล หรือควบคุมรัฐบาล หรือเพื่อให้คนที่ตนพอใจเข้าไปทำงาน คนไทยส่วนใหญ่ยังเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีหน้าที่ บทบาท

เพียงเพื่อเป็นปากเสียงแทนตนเท่านั้น การไปเลือกตั้งจึงไม่ใช่เรื่องที่เกิดจากความรู้สึกว่าตนเองมีอิทธิพล มีอำนาจ หรือมีประสิทธิภาพทางการเมือง (Political) ที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวรัฐบาล ในนโยบายของรัฐบาล หรือเพื่อให้ผู้ที่ตนสนับสนุนได้รับเลือกตั้งเข้าไปทำงาน การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นเพียงเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่ของพลเมือง ดังนั้นจึงมีโอกาสที่จะถูกชักจูงไปลงคะแนนเสียงได้มากเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบถูกระดม (Mobilized Participation) ซึ่งเห็นได้จากอัตราการไปลงคะแนนเสียงของประชาชนในชนบทหรือต่างจังหวัดซึ่งมีสูงกว่ากรุงเทพฯ

แนวคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น (2524) ให้ความหมายการเลือกตั้ง คือการที่บุคคลได้เลือกบุคคลหนึ่งหรือบุคคลจำนวนหนึ่งจากหลาย ๆ คน หรือเลือกบุคคลจำนวนหนึ่งจากหลาย ๆ คน หรือเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้เข้าสมัครรับเลือกตั้งบัญชีหนึ่ง หรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากบัญชีรายชื่อหลาย ๆ บัญชีเพื่อให้ไปกระทำการอันหนึ่งอันใดแทนตนเอง

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2537) ให้ความหมาย การเลือกตั้ง ว่าเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งในกระบวนการปกครอง เพราะการเลือกตั้งเป็นการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของประชาชนในการปกครอง เจตจำนงดังกล่าวปรากฏอยู่ในลักษณะการเรียกร้องทั้งหลายในระบบการเมือง

การเลือกตั้ง คือ การที่ราษฎรใช้สิทธิของตนเองลงคะแนนเสียงเลือกตัวแทน เพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครองแต่ละระดับของประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด เป็นต้น

การเลือกตั้งที่เป็นประชาธิปไตยนั้นต้องเป็นการเลือกตั้งโดยเสรี กล่าวคือ ต้องเปิดกว้างให้อิสระในการตัดสินใจทั้งในแง่ของผู้สมัครและผู้ออกเสียง ทั้งนี้ ต้องเป็นไปโดยบริสุทธิ์และยุติธรรมไม่มีการชี้นำหรือบังคับให้เลือก

"การเลือกตั้ง" เป็นสิทธิทางการเมืองขั้นพื้นฐานที่บุคคลพึงได้รับจากรัฐเพื่อการมีส่วนร่วมในการปกครอง รัฐที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยการเลือกตั้งมีหัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. หลักเกณฑ์การเลือกตั้ง

หลักเกณฑ์พื้นฐานของการเลือกตั้งโดยทั่วไปมีดังนี้ คือ หลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งโดยตรง หลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งทั่วไป, หลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งโดยเสรี, หลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งโดยเสมอภาค และหลักเกณฑ์ในการเลือกตั้งโดยลับ

2. ความสำคัญของการเลือกตั้ง

ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศ แต่ในสภาพสังคมปัจจุบันย่อมเป็นไปไม่ได้ที่ประชาชนทุกคนจะทำหน้าที่ปกครองประเทศพร้อม ๆ กัน จึงมีความจำเป็นต้องเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนและประชาชนสามารถเปลี่ยนผู้แทนซึ่งใช้อำนาจแทนตนได้โดยเลือกผู้ที่ตนเห็นว่ามีประโยชน์แก่ส่วนรวมตามแนวทางที่ตนต้องการ โดยพิจารณาจากนโยบายของผู้สมัครหรือพรรคของผู้สมัคร

2.1 เป็นการเลือกบุคคลตามความต้องการสู่กระบวนการทางการเมือง

2.2 สร้างความชอบธรรมทางการเมือง

2.3 เปิดโอกาสให้บุคคลที่ดีมีความสามารถได้เข้าไปทำงานทางการเมือง

2.4 ประชาชนมีโอกาสเลือกผู้ปกครองหรือรัฐบาลบริหารประเทศ

2.5 ลดความขัดแย้งทางการเมือง

3. ปัญหาของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนของประชาชนที่เข้าไปทำหน้าที่ในองค์กรของรัฐในระดับต่าง ๆ ปัญหาที่ประสบ คือ มีการโกงโดยการใช้อุบายการซื้อเสียง หรือโกงการเลือกตั้งด้วยวิธีต่าง ๆ ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้ที่ลงสมัครรับเลือกตั้งอื่นและเกิดปัญหาความไม่ชอบธรรมของตัวแทนที่ได้มา

ระบบการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดเกี่ยวกับการเลือกตั้งไว้ ดังนี้

สภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 480 คน โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน 400 คน (1 เขตประชาชนสามารถเลือก ส.ส. ได้ไม่เกิน 3 คน) แบ่งเขตเลือกตั้งทั้งหมด 157 เขตเลือกตั้ง และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบสัดส่วน จำนวน 80 คน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ โดยให้ใช้บัตรเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบละหนึ่งใบ (มาตรา 93)

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 และมาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2550 ประกอบกับมติคณะกรรมการการเลือกตั้งในการประชุมครั้งที่ 90/2550 เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2550 และประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครองเรื่องจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักรแยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร

ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2549 ลงวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน ดังนี้

1. ราษฎรทั่วราชอาณาจักร ณ วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2549 มีจำนวน 62,828,706 คน

2. จำนวนราษฎรโดยเฉลี่ย 157,071 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหนึ่งคน

3. จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งที่แต่ละจังหวัดจะพึงมีและจำนวนเขตเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งของแต่ละจังหวัด (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เล่มที่ 124 ปี พ.ศ. 2550)

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งได้เท่ากับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีได้ในเขตเลือกตั้งนั้น การคำนวณจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในแต่ละเขตเลือกตั้งและการกำหนดเขตเลือกตั้ง (มาตรา 94)

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมืองจัดทำขึ้น โดยให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งใดมีสิทธิออกเสียงลงคะแนนเลือกพรรคการเมืองที่จัดทำบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งนั้นได้หนึ่งเสียง พรรคการเมืองหนึ่งจะส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบสัดส่วนทุกเขตเลือกตั้ง หรือจะส่งเพียงบางเขตเลือกตั้งก็ได้ (มาตรา 95)

จากระบบการเลือกตั้งที่กล่าวมานั้น ระบบดังกล่าวเอื้อให้เกิดพฤติกรรมการเลือกบุคคลมากกว่าเลือกพรรคหรือนโยบาย เนื่องจากในเขต 1 เขตประชาชนสามารถเลือก ส.ส. ได้ไม่เกิน 3 คน (ผู้สมัครมีการแข่งขันกันสูง มีกลยุทธ์การหาเสียงเป็นแบบการติดสอยห้อยตามผู้สมัคร ที่มีหน้ามีตาหรือมีอำนาจในเขตนั้น ๆ และเกิดการซื้อเสียงกันเกิดขึ้น จึงทำให้ประชาชนมีโอกาสเลือกบุคคลมากกว่า) และระบบการเลือกตั้งดังกล่าวยังส่งผลให้เกิดระบบอุปถัมภ์กันในพรรคหรือเรียกว่าเกิดระบบความเป็นมุ้ง เช่น กลุ่มเพื่อนเนวินในพรรคพลังประชาชน กลุ่มวังน้ำยมของนายสมศักดิ์ เทพสุทิน ในพรรคไทยรักไทย เป็นต้น ซึ่งระบบดังกล่าวนี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันในพรรคขาดเสถียรภาพ มีการต่อรองในเรื่องของเก้าอี้รัฐมนตรีทำให้พรรคเกิดความอ่อนแอ นโยบายไม่ต่อเนื่อง ประเทศชาติไม่พัฒนาอย่างที่ควรจะเป็น

เมื่อเกิดความเป็นมุ้ง (ส่วนใหญ่จะมีอยู่แต่ในพรรคการเมืองที่ไม่ค่อยเป็นสถาบันทางการเมือง) ใน 1 มุ้งจะมีหัวหน้าหรือผู้นำที่มีอำนาจมีฐานะเมื่อมีการเลือกตั้ง ส.ส. ที่เป็นสมาชิกก็จะมาขออาศัยบารมีหรือเงินทองในการหาเสียง จึงเกิดเป็นระบบอุปถัมภ์ขึ้นในพรรค เกิดการกระจาย

อำนาจขึ้นในพรรค มีการต่อรองเรื่องของผลประโยชน์เกี่ยวกับเก้าอี้รัฐมนตรีเพื่อเข้าไปกอบโกยผลประโยชน์ที่เสียไปกับการเลือกตั้งก่อให้เกิดการเกิดการคอรัปชั่น

วิวัฒนาการของระบบการเลือกตั้ง

ตาราง 1 วิวัฒนาการของระบบการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งทั่วไป/ครั้ง	ระบบการเลือกตั้ง
ครั้งที่1 (15 พ.ย. 276)	ประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท คือ ประเภทที่หนึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชน และสมาชิกประเภทที่สองมาจากการแต่งตั้งโดยพระบรมราชโองการ สมาชิกทั้งสองประเภทมีจำนวนเท่ากันและอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปีเท่ากัน การเลือกตั้งจึงเลือกเฉพาะสมาชิกประเภทที่หนึ่งเท่านั้น การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งทางอ้อม คือ ประชาชนเลือกตัวแทนของตนไปทำหน้าที่เลือกผู้แทนราษฎรอีกต่อหนึ่ง โดยมีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้กรมการอำเภอดำเนินการเลือกตั้งผู้แทนตำบล ซึ่งผู้แทนตำบลจะเป็นผู้เลือกผู้แทนราษฎร และให้แต่ละจังหวัดมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 1 คน ต่อราษฎรสองแสนคน การเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งทั่วประเทศ จำนวน 78 คน รวมกับสมาชิกประเภทที่สองเป็น 156 คน
ครั้งที่ 2 (7 พ.ย. 2480)	การเลือกตั้งครั้งนี้ต่างไปจากครั้งแรก คือ ประชาชนสามารถไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งได้โดยตรง ซึ่งนับว่าเป็นการเลือกตั้งทางตรงครั้งแรกของไทย

ตาราง 1 (ต่อ)

การเลือกตั้งทั่วไป/ครั้ง	ระบบการเลือกตั้ง
ครั้งที่ 2 (7 พ.ย. 2480)(ต่อ)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบแบ่งเขต โดยถือเอาจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง หนึ่งเขตมีได้หนึ่งคน จังหวัดที่มีราษฎรเกิน 200,000 คน ให้มีเขตเลือกตั้งเพิ่มอีก 1 เขต ต่อจำนวนพลเมืองทุก ๆ 200,000 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งทั่วประเทศ จำนวน 91 คน รวมกับสมาชิกประเภทที่สองเป็น 182 คน
ครั้งที่ 3 (12 พ.ย. 2481)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบแบ่งเขต โดยถือเอาจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง หนึ่งเขตมีได้หนึ่งคน จังหวัดที่มีราษฎรเกิน 200,000 คนให้มีเขตเลือกตั้งเพิ่มอีก 1 เขต ต่อจำนวนพลเมืองทุก ๆ 200,000 คน มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 91 คน เท่าเดิม รวมกับสมาชิกประเภทที่สองเป็น182 คน
ครั้งที่ 4 (6 ม.ค. 2489)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบแบ่งเขตโดยถือเอาจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง หนึ่งเขตมีได้หนึ่งคน จังหวัดที่มีราษฎรเกิน 200,000 คน ให้มีเขตเลือกตั้งเพิ่มอีก 1 เขต ต่อจำนวนพลเมืองทุก ๆ 200,000 คน มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 96 คน เพิ่มมากกว่าเดิม 5 คน คือ พระนคร (กทม.) เพิ่มอีก 2 คน ธนบุรี ขอนแก่น อุดรธานี เพิ่มอีกจังหวัดละ 1 คน รวมกับสมาชิกประเภทที่สองเป็น 192 คน

ตาราง 1 (ต่อ)

การเลือกตั้งทั่วไป/ครั้ง	ระบบการเลือกตั้ง
ครั้งที่ 5 (29 ม.ค. 2491)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งแบบรวมเขต โดยกำหนดให้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้งเดียว และถ้าจังหวัดใดมีพลเมืองเกิน 200,000 คน ให้เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อีก 1 คน ทุก ๆ 200,000 คน ของจำนวนพลเมือง ทำให้มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งสิ้น 99 คน
ครั้งที่ 6 (26 ก.พ.2495)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่หนึ่ง ซึ่งเป็นการเลือกตั้งแบบรวมเขตเรียงเบอร์ (เขตจังหวัด) มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งทั้งสิ้น 123 คน และกลับมาใช้ระบบสภาเดียวมี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 ประเภท ประเภทที่สองมาจากการแต่งตั้ง รวมมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 246 คน
ครั้งที่ 7 (26 ก.พ. 2500)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งทั่วไปแบบรวมเขตจังหวัด (เขตจังหวัดแต่ละจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง) ใช้อัตรา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คนต่อจำนวนประชากร 150,000 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 160 คน

ตาราง 1 (ต่อ)

การเลือกตั้งทั่วไป/ครั้ง	ระบบการเลือกตั้ง
ครั้งที่ 8 (15 ธ.ค.2500)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งทั่วไปแบบรวมเขตจังหวัด (เขตจังหวัดแต่ละจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง) ใช้อัตรา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คนต่อจำนวนประชากร 150,000 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 160 คน
ครั้งที่ 9 (10 ก.พ. 2512)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งทั่วไปแบบรวมเขตจังหวัด (เขตจังหวัดแต่ละจังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง) ใช้อัตราส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน ต่อจำนวนประชากร 150,000 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 219 คน
ครั้งที่ 10 (26 ม.ค. 2518)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งแบบผสม (เขตจังหวัดละไม่เกิน 3 คน) ใช้อัตราส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คนต่อจำนวนประชากร 150,000 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 269 คน
ครั้งที่ 11 (4 เม.ย.2519)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งแบบผสม (เขตจังหวัดละไม่เกิน 3 คน) ใช้อัตราส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คนต่อจำนวนประชากร 150,000 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น 279 คน

ตาราง 1 (ต่อ)

การเลือกตั้งทั่วไป/ครั้ง	ระบบการเลือกตั้ง
ครั้งที่ 12 (22 เม.ย. 2522)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต (1เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน) จำนวนประชากร 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 301 คน
ครั้งที่ 13 (18 เม.ย. 2526)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต (เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน) จำนวนประชากร 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 324 คน
ครั้งที่ 14 (27 ก.ค.2529)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต (เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน) จำนวนประชากร 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 347 คน

ตาราง 1 (ต่อ)

การเลือกตั้งทั่วไป/ครั้ง	ระบบการเลือกตั้ง
ครั้งที่ 15 (24 ก.ค. 2531)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต (เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน) จำนวนประชากร 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 3
ครั้งที่ 16 (22 มี.ค. 2535)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต (เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน) จำนวนประชากร 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 360 คน
ครั้งที่ 17 (13 ก.ย. 2535)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต (เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน) จำนวนประชากร 150,000 คน ต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 360 คน
ครั้งที่18 (2 ก.ค. 2538)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต (เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน) จำนวนประชากร 150,000 คน ต่อ

ตาราง 1 (ต่อ)

การเลือกตั้งทั่วไป/ครั้ง	ระบบการเลือกตั้ง
ครั้งที่18 (2 ก.ค. 2538)(ต่อ)	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 คน การเลือกตั้งครั้งนี้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 391คน
ครั้งที่ 19 (17 พ.ย.2539)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นแบบผสมระหว่างแบ่งเขตกับรวมเขต ให้เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน มีพรรคการเมืองส่งสมาชิกลงสมัครรับเลือกตั้งทั้งหมด 16 พรรค มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 393 คน
ครั้งที่ 20 (6 ม.ค. 2544)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรูปแบบใหม่ จะเป็นการเลือกตั้งแบบผสม คือ 1. มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จำนวน 400 คน จาก 400 เขตเลือกตั้ง (เขตเลือกตั้ง 1 เขต มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 1 คน) 2. มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party List) จำนวน 100 คน จากทั่วประเทศ โดยพรรคจะส่งรายชื่อผู้สมัครด้วยวิธีเรียงลำดับไม่เกินพรรคละ 100 คน บุคคลในรายชื่อจะต้องไม่ซ้ำกับผู้สมัครแบบแบ่งเขตหรือผู้สมัครในบัญชีรายชื่อพรรคอื่น และจะต้องประกอบด้วยรายชื่อจากภูมิภาคต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม

ตาราง 1 (ต่อ)

การเลือกตั้งทั่วไป/ครั้ง	ระบบการเลือกตั้ง
ครั้งที่ 21 (6 ก.พ.2548)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนรูปแบบใหม่ จะเป็นการเลือกตั้งแบบผสม คือ 1. มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต จำนวน 400 คน จาก 400 เขตเลือกตั้ง (เขตเลือกตั้ง 1 เขต มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ 1 คน) 2. มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party List) จำนวน 100 คน จากทั่วประเทศ โดยพรรคจะส่งรายชื่อผู้สมัครด้วยวิธีเรียงลำดับไม่เกินพรรคละ 100 คน บุคคลในรายชื่อจะต้องไม่ซ้ำกับผู้สมัครแบบแบ่งเขตหรือผู้สมัครในบัญชีรายชื่อพรรคอื่น และจะต้องประกอบด้วยรายชื่อจากภูมิภาคต่าง ๆ อย่างเป็นธรรม
ครั้งที่ 23 (23 ธ.ค. 2550)	การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งแบบผสมระหว่างแบบรวมเขตกับแบบสัดส่วน คือ 1. ให้ 1 เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบรวมเขต 400 คน 2. มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ (Party List) จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบสัดส่วน 80 คน ทั่วประเทศ

ที่มา: นคร พจนวรพงษ์ และอุกฤษ พจนวรพงษ์ (2544)

จากตารางวิวัฒนาการของระบบการเลือกตั้งจะสามารถเห็นได้ว่าระบบการเลือกตั้งแบบรวมเขต (1 เขตเลือกตั้งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ไม่เกิน 3 คน) นั้นเอื้อให้เกิดพรรครวมรัฐบาล ทำให้รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพในการทำงาน รัฐบาลอ่อนแอ มีการต่อรองเรื่องของผลประโยชน์ ทำให้เกิดการยุบสภาและเลือกตั้งกันบ่อยครั้ง ทำให้นโยบายไม่ต่อเนื่อง เมื่อนโยบายไม่ต่อเนื่อง ประเทศชาติก็ไม่เกิดการพัฒนา

นโยบายสาธารณะ

ความหมายของนโยบายสาธารณะ

ความหมายของคำว่า "นโยบายสาธารณะ" มีนักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันไป

Ira Sharkansky: (อ้างใน สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2550) กิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาลซึ่งครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาล อาทิ เช่น การจัดการศึกษา สวัสดิการ และการก่อสร้างทางหลวง รวมถึงควบคุมกิจกรรมต่างประเทศอีกด้วย อาทิเช่น นโยบายการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น

Thomas R.Dye: (อ้างใน สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2550) สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำหรือไม่กระทำ ในส่วนที่รัฐบาลเลือกกระทำจะครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตรและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในบางโอกาส

ส่วนที่รัฐบาลเลือกที่จะไม่กระทำ เช่น รัฐบาลบางประเทศเลือกที่จะยกเลิกระบบการเกณฑ์ทหารโดยให้เปลี่ยนมาเป็นการรับสมัครตามความสมัครใจของประชาชน

James E. Anderson: (อ้างใน สมบัติ ธำรงธัญวงศ์,2550) แนวทางการปฏิบัติหรือการกระทำซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ ได้แก่ ผู้ปฏิบัติหรือผู้กระทำที่จะต้องรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสังคมโดยมีจุดมุ่งหมายชัดเจนว่าสิ่งใดที่จะต้องกระทำให้สำเร็จ มิใช่สิ่งที่รัฐบาลเพียงแต่ตั้งใจกระทำหรือเสนอให้กระทำเท่านั้น โดยต้องจำแนกให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างนโยบายกับการตัดสินใจของรัฐบาล

David Easton: (อ้างใน สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2550) อำนาจในการจัดสรรคุณค่า (value) ทั้งมวลในสังคม โดยผู้มีอำนาจในการจัดสรร ก็คือ รัฐบาล ซึ่งสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำเป็นผลมาจากการจัดสรรคุณค่าในสังคม

"สรุปได้ว่า นโยบายสาธารณะ เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำแก่ประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์และความผาสุกของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ หรือเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือจัดสรรคุณค่าทั้งมวลของสังคมในด้านต่าง ๆ"

องค์ประกอบของนโยบายสาธารณะ

องค์ประกอบของนโยบายสาธารณะของแต่ละประเทศมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ด้วยเพราะสภาพทางด้านสังคม ภูมิศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม การนับถือศาสนา สิ่งแวดล้อม และบริบทที่แตกต่างกัน อมรศักดิ์ กิจธนานันท์ (2551) ได้สรุปองค์ประกอบนโยบายสาธารณะ โดยรวมที่สำคัญ ไว้ 13 ประการ คือ

1. เป็นกิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ

2. เป็นการใช้อำนาจหน้าที่ของรัฐในการจัดสรรกิจกรรมเพื่อตอบสนองคุณค่าของสังคม

3. ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ได้แก่ ผู้นำทางการเมือง ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายตุลาการ พรรคการเมือง สถาบันราชการ ข้าราชการ และประมุขของประเทศ

4. กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องเป็นชุดของการกระทำที่มีแบบแผน ระบบ และกระบวนการอย่างชัดเจน เป็นการกระทำที่มีการสานต่ออย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

5. กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำต้องมีเป้าหมาย วัตถุประสงค์หรือ จุดมุ่งหมาย เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนจำนวนมาก

6. เป็นกิจกรรมที่ต้องกระทำให้ปรากฏเป็นจริงมิใช่เป็นเพียงการแสดงเจตนารมณ์หรือความตั้งใจที่จะกระทำด้วยคำพูดเท่านั้น

7. กิจกรรมที่เลือกกระทำต้องมีผลลัพธ์ในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของสังคม ทั้งปัญหาความขัดแย้งหรือความร่วมมือของประชาชน

8. เป็นการตัดสินที่จะกระทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนจำนวนมาก มิใช่การตัดสินเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคล และเป็นชุดของการตัดสินใจที่เป็นระบบมิใช่เป็นการตัดสินใจแบบเอกเทศ

9. เป็นการเลือกทางเลือกที่จะกระทำ โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

10. เป็นกิจกรรมที่เกิดจากการต่อรองหรือประนีประนอมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้อง

11. เป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งกิจกรรมภายในประเทศและระหว่างประเทศ

12. กิจกรรมที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำอาจก่อให้เกิดผลทั้งทางบวกและทางลบต่อสังคม

13. เป็นกิจกรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย

สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่สำคัญของนโยบายสาธารณะ คือ ต้องเป็นกิจกรรมที่รัฐบาลตัดสินใจกระทำ ต้องมีวัตถุประสงค์ เป้าหมายที่ชัดเจน ต้องมีการวางแผนการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ต้องตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนมาก และต้องถูกต้องตามกฎหมาย

ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ

ความสำคัญต่อผู้กำหนดนโยบาย รัฐบาลที่สามารถกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะได้รับความเชื่อถือและความนิยมจากประชาชน ส่งผลให้รัฐบาลดังกล่าวมีโอกาสในการดำรงอำนาจในการบริหารประเทศยาวนานขึ้น

ความสำคัญต่อประชาชน นโยบายสาธารณะเป็นผลผลิตทางการเมืองเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้นประชาชนสามารถแสดงออกซึ่งความต้องการของพวกเขาผ่านกลไกทางการเมืองต่าง ๆ เช่น ระบบราชการ นักการเมือง ฯลฯ ความต้องการดังกล่าวจะถูกนำเข้าสู่ระบบการเมืองไปเป็นนโยบายสาธารณะ เมื่อมีการนำนโยบายไปปฏิบัติและได้ผลตามเป้าประสงค์ก็จะทำให้ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในด้านการเป็นเครื่องมือบริหารประเทศสามารถสรุปได้หลายประการ อาทิ

1. เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ
2. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการตอบสนองความต้องการของประชาชน
3. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาที่สำคัญของประชาชน
4. เป็นการใช้อำนาจของรัฐบาลเพื่อจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม
5. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม
6. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการเสริมสร้างความเสมอภาคในโอกาสแก่ประชาชน
7. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชน
8. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการกระจายความเจริญไปสู่ชนบท
9. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
10. เป็นเครื่องมือของรัฐบาลในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า ความสำคัญของนโยบายสาธารณะ ก็คือ เครื่องมือที่ช่วยในการตอบสนองความต้องการของประชาชนในประเทศอย่างเป็นธรรม มีความเสมอภาคกันและทำให้ประชาชนมีความผาสุกและสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสมานฉันท์

ลักษณะนโยบายสาธารณะที่ดีควรเป็นอย่างไร?

อนุสรณ์ ธรรมใจ (2548) ได้กล่าวถึงนโยบายสาธารณะที่ดีว่า การบริหารประเทศเพื่อให้บรรลุเป้าหมายประโยชน์สูงสุดต่อประเทศและประชาชนจำเป็นต้อง มีนโยบายสาธารณะที่ดี และ

กระบวนการจัดการนโยบายต้องมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลใน ทางปฏิบัติ นโยบายที่ดีน่าจะเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมากที่สุด เป็นแนวทางในการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ และประชาชนอย่างเป็นธรรม มีประสิทธิภาพและยึดถือคุณธรรมในการดำเนินการ นโยบายที่ดีจะต้องเปิดกว้างให้ตอบรับและตอบสนองต่อความคิดและข้อเสนอแนะดี ๆ ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด

อัจฉรา รักยุติธรรม (2548) ได้กล่าวถึง นโยบายสาธารณะที่ดีว่า ควรมีการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากนโยบายต่าง ๆ โดยตรง แต่ปัจจุบันพวกเขามีสิทธิมีส่วนร่วมแค่รับฟังการชี้แจงโครงการ หรือให้ข้อมูลบางประการเท่านั้น แต่ไม่เคยที่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรจะให้มีโครงการนั้น ๆ เกิดขึ้นหรือไม่ นี่เองเป็นที่มาของการต่อต้านคัดค้านและประท้วงกันอย่างขนานใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นโครงการสร้างเขื่อน โครงการโรงไฟฟ้า และโครงการพัฒนาอะไรต่อมิอะไร จนบางครั้งรุนแรงถึงกับมีการล้มเวทีประชาพิจารณ์ ซึ่งถูกอ้างว่าเป็นเวทีเพื่อรับฟังความคิดเห็น แต่ชาวบ้านในท้องถิ่นไม่ยอมรับว่านั่นคือ กระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

จากความเห็นที่กล่าวมาประกอบกับความเห็นของคณะผู้วิจัยเอง ลักษณะของนโยบายสาธารณะที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

นโยบายที่ออกมาต้องไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญที่ใช้ปกครองประเทศ ต้องไม่มีผลกระทบกับความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม กระบวนการจัดทำนโยบายต้องมีประสิทธิภาพ มีกระบวนการศึกษาปัญหาต่าง ๆ อย่างมีระบบ ค้นหาสาเหตุที่แท้จริงและหาหนทางการแก้ไขที่ดีที่สุดแล้วจึงนำมาออกเป็นนโยบาย นโยบายสาธารณะที่ดีควรจะเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน

นโยบายสาธารณะที่ดีนั้นต้องทำให้ประชาชนในประเทศมีความผาสุก และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสมานฉันท์ ไม่ก่อให้เกิดการแตกแยกความสามัคคีของประชาชน วัตถุประสงค์ของนโยบายสาธารณะนั้นต้องยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนจำนวนมากมิใช่การเพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือพวกพ้องของตัวเอง

ประเภทของนโยบายสาธารณะ

การศึกษานโยบายสาธารณะมีขอบเขตกว้างขวาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะหรือเป้าประสงค์ของนโยบายสาธารณะแต่และกรณีเป็นสำคัญ ดังนั้นการจำแนกประเภทของนโยบายสาธารณะจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการระบุความชัดเจนของนโยบายสาธารณะทั้งในด้าน

คุณลักษณะและเป้าประสงค์ของนโยบาย ซึ่งจำแนกประเภทของนโยบายต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์, 2543)

1. นโยบายที่มุ่งเน้นขอบเขตเฉพาะด้าน และนโยบายที่มุ่งเน้นสถาบันที่กำหนดนโยบาย

การจำแนกนโยบายโดยใช้ขอบเขตมาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ที่ใช้กันมานาน แต่เกณฑ์ดังกล่าวอาจจะไม่สะท้อนถึงค่านิยมของผู้ตัดสินใจนโยบาย หรือค่านิยมที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับนโยบายอย่างชัดเจน ซึ่งจะได้พิจารณานโยบายดังกล่าวดังต่อไปนี้

1.1 นโยบายที่มุ่งเน้นเฉพาะด้าน รัฐบาลพล ได้กำหนดนโยบาย ในการบริหารราชการแผ่นดิน (คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี, 2535) โดยจำแนกประเภทลักษณะขอบเขตเฉพาะด้าน 11 ด้าน ได้แก่

1.1.1 นโยบายด้านการเมือง

1.1.2 นโยบายด้านการบริหาร

1.1.3 นโยบายด้านเศรษฐกิจ

1.1.4 นโยบายด้านการต่างประเทศ

1.1.5 นโยบายด้านการศึกษา

1.1.6 นโยบายด้านสังคม

1.1.7 นโยบายด้านการพัฒนาชนบทและการกระจายรายได้และความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น

1.1.8 นโยบายด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.1.9 นโยบายด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

1.1.10 นโยบายด้านความมั่นคง การรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน

1.1.11 นโยบายด้านการพัฒนาภาคมหานคร

1.2 นโยบายที่มุ่งเน้นสถาบันที่กำหนด การจำแนกประเภทนี้จะพิจารณาจาก**สถาบันที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายเป็นสำคัญ ได้แก่**

1.2.1 สถาบันนิติบัญญัติ กล่าวได้ว่าโดยทั่วไปสถาบันนิติบัญญัติเป็นเป็นสถาบันที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายสำคัญ ๆ ในประเทศ โดยนโยบายทั้งหมดจะปรากฏอยู่ในรูปของพระราชบัญญัติต่างๆ อาทิ พระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พระราชบัญญัติจราจรทางบก เป็นต้น

1.2.2 สถาบันบริหาร หรือรัฐบาลเป็นสถาบันหลักที่มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย ถึงแม้การแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภาจะเป็นลักษณะการแสดงเจตจำนงของรัฐบาลมากกว่ามีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติโดยตรง แต่ความเป็นจริงผู้ริเริ่มนโยบายส่วนใหญ่ที่เสนอกฎหมายให้สถาบันนิติบัญญัติพิจารณาคือรัฐบาล

1.2.3 สถาบันตุลาการ ลักษณะการกำหนดนโยบายของสถาบันตุลาการอยู่ในรูปของการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลฎีกาเป็นส่วนใหญ่ทั้งนี้เพราะนโยบายใดๆที่รัฐบาลกำหนดเกี่ยวกับกฎหมาย แล้วเกิดข้อโต้แย้งกัน และถูกนำขึ้นพิจารณาในสถาบันตุลาการตามขั้นตอนในชั้นศาล ซึ่งถือว่าการพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาถือว่าเป็นที่สิ้นสุด

2. นโยบายมุ่งเน้นเนื้อหาสาระและนโยบายมุ่งเน้นขั้นตอนการปฏิบัติ

การจำแนกนโยบายประเภทมุ่งเน้นเนื้อหาสาระของนโยบายและขั้นตอนปฏิบัติลักษณะทั้งสองมีความความแตกต่างกันอย่างชัดเจนและส่วนที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งจะได้กล่าวดังต่อไปนี้ (Anderson, 1994)

2.1 นโยบายที่มุ่งเน้นเนื้อหาสาระ ลักษณะสำคัญของนโยบายประเภทนี้เกี่ยวข้องกับการกระทำของรัฐบาลว่ากำลังทำอะไร มีเป้าประสงค์อย่างไรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน สิ่งที่รัฐบาลเลือกกระทำอาจก่อให้เกิดผลประโยชน์หรือต้นทุนต่อประชาชน หรืออาจทำให้ประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ ทั้งนี้โดยพิจารณาจากเนื้อหาสาระของนโยบาย อาทิเช่น นโยบายการสร้างทางด่วนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลของรัฐบาล นโยบายการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ เป็นต้น

2.2 นโยบายมุ่งเน้นขั้นตอนการปฏิบัติ จะมีลักษณะที่เน้นขั้นตอนการปฏิบัติจะเกี่ยวข้องกับวิธีการดำเนินนโยบายว่าจะดำเนินการอย่างไร และใครเป็นผู้ที่จะดำเนินการ จะมีลักษณะที่ครอบคลุมองค์กรที่รับผิดชอบการบังคับใช้นโยบาย ต้องระบุให้ชัดเจนว่ามีขั้นตอนการบังคับใช้อย่างไร ใครเป็นผู้รับผิดชอบ กระบวนการเป็นอย่างไร ระเบียบขั้นตอนการปฏิบัติและมาตรการเป้าประสงค์อย่างไร

3. นโยบายที่มุ่งเน้นการควบคุมกำกับโดยรัฐและนโยบายมุ่งเน้นการควบคุมกำกับตัวเอง

การจำแนกนโยบายที่มุ่งเน้นการควบคุมกำกับโดยรัฐและนโยบายมุ่งเน้นการควบคุมกำกับตัวเอง มีดังต่อไปนี้

3.1 นโยบายที่มุ่งเน้นการควบคุมกำกับโดยรัฐ ลักษณะนโยบายประเภทนี้มุ่งเน้นการกำหนดข้อจำกัดเกี่ยวกับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลและกลุ่มบุคคลซึ่งเป็นการลดเสรีภาพหรือการใช้ดุลพินิจที่กระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดของผู้ที่ควบคุม อาทิ นโยบายทางเศรษฐกิจ ได้แก่

การควบคุมมิให้ธนาคารขึ้นดอกเบี้ยโดยไม่ได้รับอนุญาตจากธนาคาร เป็นต้น ลักษณะนโยบายที่ควบคุมกำกับโดยรัฐบาล เช่น นโยบายควบคุมอาวุธปืน เครื่องกระสุน วัตถุระเบิด ดอกไม้ไฟและสิ่งเทียมอาวุธ นโยบายควบคุมการพนัน นโยบายควบคุมความรุนแรงจากอุบัติเหตุการขับขี่รถจักรยานยนต์ เป็นต้น

3.2 นโยบายมุ่งเน้นการควบคุมกำกับตัวเอง ลักษณะการจำแนกประเภทมีหลักการคล้ายกับนโยบายที่มุ่งเน้นการควบคุมกำกับ ทั้งนี้เกี่ยวข้องกับการจำกัดหรือการควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มประชากรบางกลุ่มเช่นกัน ที่แตกต่างกันก็คือมุ่งเน้นการควบคุมกำกับตนเองจะมีลักษณะของการส่งเสริมการปกป้องผลประโยชน์และรับผิดชอบของกลุ่มตน อาทิ สภาเภสัช สภาทนายความ แพทยสภา สภาอุตสาหกรรม เป็นต้น

4. นโยบายมุ่งเน้นการกระจายผลประโยชน์และนโยบายมุ่งเน้นการกระจายความเป็นธรรม มีสาระสำคัญต่อไปนี้

4.1 นโยบายมุ่งเน้นการกระจายผลประโยชน์ เป็นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรบริการหรือผลประโยชน์แก่ประชาชนบางส่วนอย่างเฉพาะเจาะจง ซึ่งผู้รับผลประโยชน์อาจเป็นปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรหรือระดับสังคมบางส่วนก็ได้ บางกรณีอาจกำหนดนโยบายที่เป็นประโยชน์กับบุคคลจำนวนมากที่ได้รับการอุดหนุนของรัฐบาล อาทิเช่น นโยบายแก้ไขปัญหาธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ นโยบายแก้ไขปัญหาธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ นโยบายแก้ไขปัญหาการผลิตทางการเกษตร เป็นต้น

4.2 นโยบายมุ่งเน้นการกระจายความเป็นธรรม เป็นความพยายามของรัฐบาลที่จะจัดสรรความมั่งคั่ง รายได้ ทรัพย์สิน และสิทธิต่าง ๆ ให้กับประชาชนอย่างเป็นธรรม จุดประสงค์ของนโยบายเพื่อเปิดโอกาสให้คนจนมีสิทธิ์เป็นเจ้าของทรัพย์สินเพื่อการดำรงชีวิตที่ดี เพื่อขจัดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยให้น้อยลง ยกตัวอย่างเช่น นโยบายการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี นโยบายการจัดตั้งธนาคารเพื่อให้สินเชื่อแก่เกษตรกรและสหกรณ์การเกษตร เป็นต้น

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมแล้ว พบว่า ความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการเลือกตั้งมีดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเลือกตั้งกับรูปแบบของนโยบาย

เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนั้นเป็นคนชนบทและพฤติกรรมของคนชนบทส่วนใหญ่มักจะมีพฤติกรรมในการเลือกตั้งที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากว่านโยบายของพรรค จึงทำให้ได้ ส.ส.ที่มุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์ระยะสั้นเป็นหลัก (ต้องการที่จะได้รับเลือกเป็น ส.ส.) จึงมีการใช้ยุทธศาสตร์การเลือกตั้งโดยการซื้อเสียง พอได้เป็น ส.ส.หรือได้เป็นรัฐบาลหรือผู้บริหารประเทศ ปัญหาที่ตามมาก็คือ มีการกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมที่เอื้อให้ประโยชน์กับคนกลุ่มใด

กลุ่มหนึ่งของสังคมซึ่งเป็นนโยบายที่เกิดผลประโยชน์กับประชาชนส่วนใหญ่ หรือกำหนดนโยบายเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องและเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน เงินทองที่เสียไปจากการเลือกตั้งก่อให้เกิดการทุจริตเชิงนโยบายหรือ "คอรัปชั่นเชิงนโยบาย" จึงทำให้นโยบายนั้นเป็นนโยบายที่ไม่ดี

2. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเลือกตั้งกับการพัฒนาประชาธิปไตย

เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนั้นเป็นคนชนบท และพฤติกรรมของคนชนบทส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในการเลือกตั้งที่ให้ความสำคัญกับบุคคลมากว่านโยบายของพรรค จึงทำให้ได้ ส.ส.ที่ทำให้การเมืองของประเทศไทยต้องล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด ทำให้ประเทศเกิดความเสียหายด้านเศรษฐกิจของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลให้เกิดวงจรการเมืองอุบาทว์ที่ยังคงเป็นเหมือนบ่วงกับดักเปิดช่องทางทำให้ทหารเข้ามาก่อการปฏิวัติ สร้างความเสียหายต่อประเทศไม่จบสิ้น หากประชาชนยังปล่อยให้นักการเมืองที่ไม่มีจริยธรรมและคุณธรรมแอบแฝงเข้ามาสู่วงการเมือง การเลือกตั้งทุกครั้งไม่ว่าจะมีการเลือกตั้งครั้งใด รูปแบบใดก็ตาม การได้มาของ ส.ส. ก็ได้ ส.ส. กลุ่มเดิม พวก ส.ส. เหล่านี้ก็คือกลุ่มผลประโยชน์กับคณะบุคคลกลุ่มเดียวกันที่เข้ามาเป็น ค.ร.ม. หรือ รัฐบาล นั่นเอง เข้ามามีอำนาจในการบริหารประเทศ ก็จะยังคงตกอยู่ในมือของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ก็ใช้เงินหรือผลประโยชน์ได้เข้ามาเป็น ส.ส. แล้วใช้ความเป็น ส.ส. มาตั้งรัฐบาลแล้วใช้ความเป็นรัฐบาลเข้ามาหาผลประโยชน์จากประเทศอย่างต่อเนื่องไม่รู้จบ หากประเทศชาติยังคงเป็นรูปแบบนี้ต่อไป เราประชาชนคนไทยจะทนหดหู่หัวใจทนดูการล่มสลายของประเทศไปได้อีกนานขนาดไหน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการเลือกตั้งกับรูปแบบของรัฐบาล

พฤติกรรมการเลือกตั้งที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่านโยบาย เอื้อให้เกิดการจัดตั้งรัฐบาลผสม กล่าวคือ เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่นั้นเป็นคนชนบท จำนวน ส.ส.ที่ได้มาจึงมาจากชนบท ซึ่งในการเลือกตั้งในชนบทมีการแข่งขันกันอย่างสูงของ ส.ส. แต่ละพรรค ส.ส. ที่ได้จึงมาจากต่างพรรคกัน จะเห็นได้จากการเลือกตั้งที่ผ่านมาครั้งล่าสุด อาจเป็นเพราะในอดีตพรรคไทยรักไทยที่ได้เป็นรัฐบาลพรรคเดียวที่ได้รับความนิยมของประชาชนมากได้ถูกศาลตัดสินให้ยุบพรรค จึงทำให้ ส.ส.ที่เคยเป็นอดีต ส.ส. ของพรรคไทยรักไทย ออกมาตั้งพรรคใหม่ ประกอบกับพฤติกรรมการเลือกตั้งของคนชนบทที่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่านโยบาย จึงทำให้ได้รัฐบาลผสม การกำหนดนโยบายจึงเป็นนโยบายที่ไม่มีประสิทธิภาพ เป็นนโยบายที่ครึ่ง ๆ กลาง ๆ ไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชน เพราะในพรรคร่วมรัฐบาลต่างฝ่ายต่างมีการต่อรองผลประโยชน์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2515) ได้ทำ การวิจัยเรื่อง "ลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรค์ต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย" ผลการวิจัยพบว่า ในสถาบันครอบครัวบิดายังมีอิทธิพลอยู่มากในเรื่องการแก้ปัญหา หรือการตัดสินชี้ขาดปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว สภาบันการศึกษามีบทบาทต่อการให้ความรู้ ความเข้าใจ เรื่องประชาธิปไตยแก่ประชาชน รองลงมาจากสื่อมวลชน

จิรวรรณ สร้อยน้ำ (2518) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนอาชีวะศึกษา" ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีมโนทัศน์ทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองถูกต้องดี วิธีการสอนของครูใช้วิธีบรรยายมากที่สุด รองลงมาคือให้ข่าวและเหตุการณ์ประจำวัน การอภิปรายแสดงความคิดเห็น สอนโดยตั้งคำถาม ใช้วิธีการแก้ปัญหา ฝึกทักษะการมีส่วนร่วมของการมีบทบาท

เสริม ปุณณะหิตานนท์ (2520) ได้ทำ การศึกษาวิจัยเรื่อง "โลกทรรศน์ทางการเมืองและพฤติกรรมในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง" ผลการวิจัยพบว่า

1. การมองอนาคตของชาวกรุงเทพมหานครโดยกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าจะดีขึ้นร้อยละ 44.10 และคิดว่าจะเลวลงร้อยละ 23.87

2. อนาคตของระบบรัฐสภาในเมืองไทย กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าทางที่จะเกิดการปฏิวัติรัฐประหารได้ตั้งแต่ร้อยละ 70 ขึ้นไป และมีข้อน่าสังเกตคือ คนที่มีการศึกษาต่ำ คนหนุ่มสาว พนักงานรถไฟ มีความโน้มที่จะมองเห็นว่าระบบรัฐสภาไม่สู้จะมีหลักประกันความมั่นคง

3. การสร้างประชาธิปไตยให้มีรากฐานมั่นคง ชาวกรุงเทพมหานครที่มีสิทธิเลือกตั้งกว่า1 ใน 4 มองไม่เห็นทางว่าประชาธิปไตยจะมีรากฐานมั่นคงได้

4. ความล้มเหลวของผู้แทนราษฎรมีสาเหตุมาจากตัวผู้แทนเอง

ลลินธร กิจจาธีการกุล (2522) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตตัวเมือง "ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองในกลุ่มเป็นกลาง

ไพรัตน์ เดชะเสถียร (2525) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "การออกเสียงเลือกตั้งในอำเภอป่าติ้ว: ศึกษากรณีการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งในอัตราสูง" ผลการวิจัยพบว่า

1. ประชาชนไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง เนื่องจากถูกปลุกระดมมากกว่าการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งด้วยความสำนึกของตนเอง

2. ความรู้ทางการเมืองของผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับความรู้ทางการเมืองโดยเฉลี่ยทั้งประเทศ เพศชายผู้ที่อยู่ในเขตสุขาภิบาลและผู้ที่มีการศึกษาสูงมีความรู้ทางการเมืองมากกว่าเพศหญิงที่อยู่ในชนบทและผู้ที่มีการศึกษาน้อย

ปิยะพันธ์ ยังเมือง (2531) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "ปัญหาพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งในระบบการเมืองไทย: ศึกษากรณีการเลือกตั้งทั่วไปในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2531" ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในด้านกฎหมายของพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้ง ได้แก่ กฎหมายเลือกตั้ง มาตรา 32-34 สมควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะข้อกำหนดที่ให้ผู้สมัครใช้วงเงิน 358,000 บาท เป็นการกำหนดที่สวนทางกับความเป็นจริง และบทลงโทษของผู้กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งควรจะรุนแรงขึ้น ส่วนปัญหาการดำเนินงาน ได้แก่ การแบ่งเขตเลือกตั้งยังสับสนและมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยจนเกินไป การกระทำความผิดของประชาชนที่พบมากในวันเลือกตั้ง คือ การขาย จำหน่าย จ่ายแจกดื่มสุรา ในเวลาที่ต้องห้าม การประชาสัมพันธ์มีการรณรงค์เฉพาะบางเขต บางเขตที่มีการประชาสัมพันธ์น้อย ควรระดมการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วทุกเขต เพื่อกระตุ้นเตือนให้ประชาชนชาวกรุงเทพมหานครออกมาใช้สิทธิมากขึ้น

นัฐพงศ์ สุขวิศิฏฐ์ (2536) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "เหตุผลของการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง: ศึกษาเฉพาะกรณีเขต 1 จังหวัดนครราชสีมา "ผลการวิจัยพบว่า บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน มีเหตุผลของการไปลงคะแนนในเชิงการมีสำนึกทางการเมืองและคำนึงถึงพรรคเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ในทางตรงกันข้าม บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำมีเหตุผลของการลงคะแนนเสียงในเชิงประเพณีและยึดตัวบุคคลเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ

จิติล คุ้มครอง (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในกรอบรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540: ศึกษากรณีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 2 จังหวัดชลบุรี" ผลการวิจัยพบว่า มูลเหตุจูงใจของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งของกรณีศึกษานี้ เป็นมูลเหตุจูงใจในเชิงบวกในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยในลำดับแรก ๆ แต่ให้ความสำคัญกับเรื่องตัวบุคคลมากกว่าระบบ เช่น การอยากได้ผู้แทนดีหรือไปเลือกตั้งตามหน้าที่ส่วนการไปตามเหตุผลของระบบของการซื้อสิทธิขายเสียงนั้น เป็นเหตุจูงใจในอันดับหลัง โดยประชาชนคิดว่าผลประโยชน์ที่ตนได้รับนั้นเป็นบทบาทและหน้าที่ของ ส.ส. และพรรคการเมืองที่ควรพึงกระทำให้แก่ประชาชน นอกจากนี้ยังพบว่าพฤติกรรมการออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนได้ให้ความสนใจกับการติดตามข่าวสารทางการเมืองเป็นหลักมากกว่าจะไปเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองหรือการเข้าร่วมกับพรรคการเมือง โดยการติดตามข่าวสารจะอาศัยผ่านสื่อในอันดับแรกและรองลงมา

คือหนังสือพิมพ์และการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนส่วนใหญ่จะเลือกทั้งพรรคและตัวบุคคลถึงร้อยละ 65.5 รองลงมาเลือกตัวบุคคลร้อยละ 33.25 ส่วนเลือกพรรคเพียงร้อยละ 1.25

นภิสา ไวฑูรเกียรติ (2548) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งของคนไทยโดยการวิเคราะห์จากผลการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2535 ถึง พ.ศ. 2539 ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนให้ความสำคัญที่ตัวบุคคลมากกว่าพรรค ยกเว้นประชาชนที่อยู่ในภาคใต้ซึ่งจะให้ความสำคัญกับพรรคมากกว่าตัวบุคคล